

Drugs- en straatpastoraat Open Hof in Groningen

“Ik ben de beste bescherming tegen overlast”

Op verschillende plaatsen in Nederland zijn ze te vinden, de pastorale inloophuizen voor daklozen en drugsverslaafden. Ze helpen niet bij het afkicken, maar bieden geestelijke en praktische bijstand: een luisterend oor, een boterham, of het spreekwoordelijke kommetje soep. Zo kent Groningen de Open Hof, de Pauluskerk van het Noorden. “Ik wil zondags nooit hierheen, maar iets trekt aan mij, dan moet ik de deur uit en zit ik even later in die kerk”, zegt bezoeker Sjoerd.

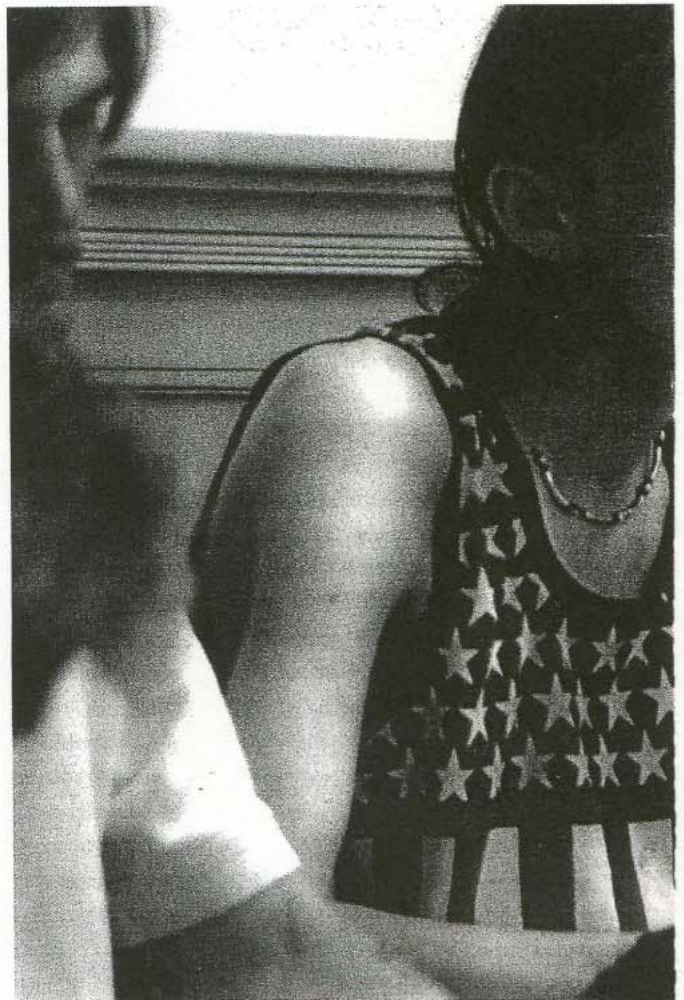
[TEKST] HANNEKE POELMANS

[>] Botsauto's, spookhuizen en de mogelijkheid tot gokken op bijna elke hoek. Het is kermis in Groningen. Aanlokkelijk. Niet te ontwijken. Verslavend... Groningen is net een dorp. Vooral als de straat je huis is. Je ontkomt er niet aan elkaar te ontmoeten. Je kunt je niet verstoppen. Elke straat is er vertrouwd. Grote markt, Oude Ebbingestraat en dan naar de Spilsluizen. Daar is vanavond een deel van die straatlopers bijeen. Tegenover de coffeeshop, aan de andere kant van de gracht, bevindt zich het kerkelijk inloopcentrum de Open Hof. Behalve kerk voor de Quakers die hier om de zondag een dienst hebben, is het een huiskamer voor een vergeten groep: daklozen en verslaafden, of liever: verslaafde daklozen, “want bijna elke dakloze is verslaafd”, weet pastor Gerhard ter Beek.

Het is kwart voor zeven. Tijd voor de wekelijkse viering in de kapel. Achter de piano zit vrijwilligster Minke.

Bezoekers druppelen binnen. Gelach, gepraat, gefluit.

Sommigen begroeten elkaar, anderen gaan stil zitten. Het

is druk vanavond. Bijna twintig man. Hij heeft afgeleerd om van te voren te bedenken hoeveel er komen, vertelt Ter Beek, want daar kun je geen zinnig woord over zeggen. “Soms zijn het er vijf, soms dertig. Als ze zin hebben, komen ze. Ik heb in al mijn jaren als drugspastor maar één keer meegemaakt dat er niemand was.”

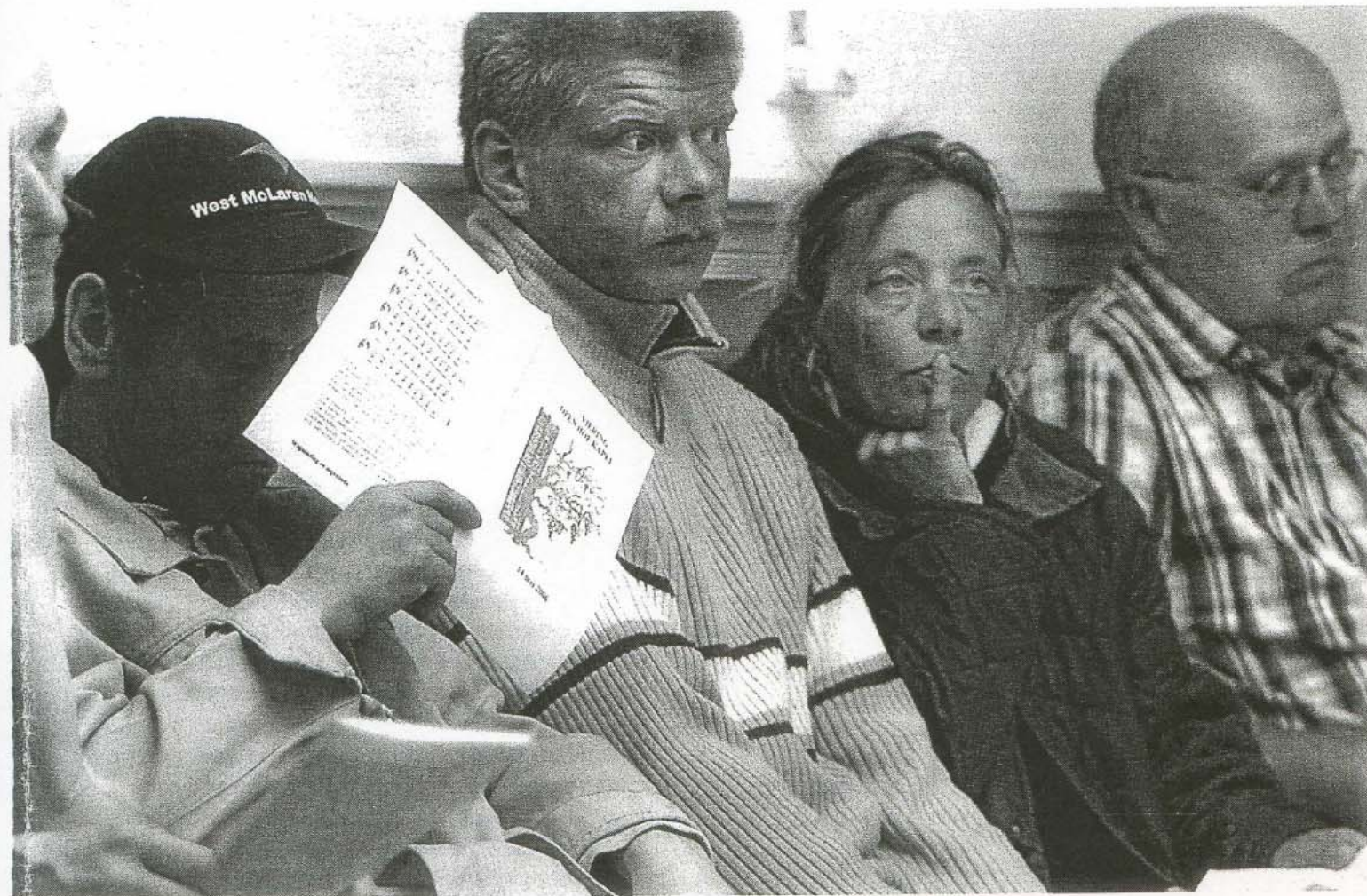
Stilte. De dienst begint. Johan (39) steekt de paaskaars aan. De dominee brengt de vredesgroet van Christus. Dan

gemompel vanuit verschillende monden: "In de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Amen." Psalm 66: 'Breek aarde uit in jubelzangen' met tussendoor een gebed om vergeving: "Vanwege groot verdriet, Gij zijt toch die het ziet, Heer vergeet ons niet." In deze omgeving klinkt het extra ontroerend, doorleefd. Vergeet ons, overlevers, niet. Niet iedereen zingt mee. Sommigen smoezen onderwijl met elkaar, anderen kijken verdoofd voor zich uit. Toch zijn er momenten dat iedereen stil is en aandachtig de tekst bekijkt. Magisch. Er volgt een bijbellezing, met nagesprek. En aan het eind van de dienst deelt Ter Beek brood en koffie uit. Van de kapel lopen de bezoekers naar de huiskamer. Daar is het inmiddels aardig vol. Ook bezoekers die niet naar de viering zijn gekomen. Alle banken en stoelen zijn snel bezet. Hier is soep.

adres en mag hij zich de trotse bezitter van een eigen kamer noemen. Tijdens de viering heeft hij vier kaarsjes gebrand. "Een voor mijn vader, een voor mijn moeder, een voor de hele familie en eentje voor mezelf." Kan een bezoek aan de Open Hof echt helpen? Johan denkt van wel. "Ik denk dat er best veel mensen zijn die

*"Het is niet mijn vak
hen van hun verslaving af te helpen,
maar als ze eruit willen, dan ben ik er"*

geholpen willen worden. Als ze zelf willen, is kerkelijke hulp geen probleem. En als je geen onderdak hebt, of echt wilt afkicken, dan helpen zij je weer verder." 'Zelf willen'. Zo denkt Ter Beek er ook over. Daarom kan hij het ook aan: werken tussen 'hopeloze gevallen'. "De

Dienst in kerkelijk inloopcentrum Open Hof. || foto Elmer Spaargaren

Schatten van mensen

"Het zijn schatten van mensen, absoluut", zegt Johan, sinds z'n dertiende verslaafd, doelend op de vrijwilligers van Open Hof. "Ze denken wél aan ons." Hij komt hier "zowat elke zondag". Door de week sloop hij fietsen bij het dagbestedingsproject voor verslaafden en daklozen. Jarenlang had hij zijn adres bij de Open Hof, om zo een uitkering te kunnen krijgen. Sinds kort heeft hij een eigen

verantwoordelijkheid ligt bij de mensen. Het is niet mijn vak ze van hun verslaving af te helpen. Maar als ze zelf 'eruit' willen, dan ben ik er voor ze. Dan zet ik ze desnoods achter op de fiets en breng ze naar de afkickklinik."

Geen afkickcentrum of nachtopvang voor daklozen; wat is de Open Hof dan wél? "Koffie, thee", zegt Ter Beek. "Brood, warmte in de winter, even niks hoeven, een veili-

ge plek. Het materiële staat voorop." Hij merkt dat de mensen de plek koesteren. "Dat merk je omdat ze terugkomen. Op het moment dat ze hier niks meer te zoeken of te halen hebben, komen ze niet meer. Dat is het kenmerk van een verslaafde." Dus moeten ze wel wat te halen hebben, redeneert Ter Beek.

Kerk zonder kerk

Ter Beek vergeet soms dat hij dominee is. Tijdens zijn dagelijkse werkzaamheden in de Open Hof, of op zijn rondes door de stad, is hij in elk geval niet constant met God bezig. In de huiskamer vind je geen bijbel of kruisbeeld. "Er simpelweg zijn voor de mensen, luisteren, is al een vorm van pastoraat. Kerk zonder kerk, zoals Bonhoeffer zei. Is dat niet de beste vorm van kerkzijn?"

Ter Beek blijft bescheiden. Maar wat bezielt hem? "Het contact met mensen is wat mij raakt. Dat grijpt me. Het is een soort echtheid die ik tegenkom. Deze mensen hebben niks meer te verliezen. Ze hebben ook niks te verbergen. Open en bloot ligt alles van ze op tafel, hun hele hebben en houwen, al hun problemen. Het contact met die mensen houdt mij gaande. Mijn ambitieniveau is nul. Alles wat daar boven uit komt, is mooi meegenomen. Ik hoef mensen niet te bekeren of van de drugs af te helpen. Ik hoef daklozen niet aan een woning te helpen. Ik neem mijn werk ook niet mee naar huis." Een gevoel van

Verslaving in cijfers

Precieze cijfers over de aantallen dak- en thuislozen in Nederland zijn moeilijk vast te stellen. Het Leger des Heils kwam in 2004 tot 54.000. Daarvan zijn er 5000 onder de 23 jaar. Een grote groep ontloopt de hulpverlening, terwijl velen een combinatie van psychiatrische en verslavingsproblemen hebben. In de provincie Groningen zijn er zo'n 800 dak- en thuislozen, de stad Groningen telt er 250 tot 300, waaronder 27 stelselmatige buitenslapers. Geld voor nachtopvang besteden zij liever aan hun verslaving. Veel daklozen zijn verslaafd, en steeds meer verslaafden raken dakloos. Nederland telt ongeveer 32.000 verslaafden aan verschillende soorten harddrugs. Er zijn daarnaast 600.000 alcohol- en 75.000 gokverslaafden. In Groningen zijn zo'n 900 tot 1000 geregistreerde druggebruikers.

De Open Hof bestaat sinds 1977 en is net als de meeste drugs- en straatpastoraten verenigd in het Landelijk Oecumenisch Netwerk Drugspastoraat (LOND), ondersteund door Kerkinactie van de PKN.

onmacht over de vele problemen die hij tegenkomt, heeft hij nooit gehad, in tegenstelling tot sommige collega-pastores. "Het enige wat ik bied, is dat ze er gewoon even mogen zijn."

"Druggebruikers zijn zeer religieuze mensen, omdat zij diep in de goot liggen", zegt Ter Beek. "Ze hebben vaak een kinderlijk godsbeeld. Ik herken dat uit mijn eigen kindertijd, toen ik nog op mijn knietjes vroeg of God oma niet wilde laten doodgaan. Zo vragen zij: 'Wil God zorgen dat ik een huis krijg, of van de drugs afkom?' In dat soort traditionele beelden denken de meeste verslaafden." In zijn diensten houdt Ter Beek daar rekening mee. "Je moet *basic* zijn. Theologisch is er vaak van alles te zeggen over bepaalde Bijbelverhalen. Maar ik ga terug naar de basis, probeer me te verplaatsen in de personages. Vertel het verhaal in hun eigen taal. Dat moet niet te lieflijk zijn, maar met beelden uit hun eigen rauwe werkelijkheid die ze herkennen."

"Ik vond het mooi dat de dominee zei: 'En dan gaan jullie straks weer naar buiten...'", zegt Sjoerd (43), verslaafd en ex-dakloos maar inmiddels ook bezitter van een eigen kamer. "Mijn straattijd kwam weer even boven. Ik dacht: o God, ja, daar zat ik toen als half vermagerd sprietje. Hij maakt wel indruk op mij, Ter Beek." Sjoerd vertelt: "Ik wil zondags nooit hierheen, maar iets trekt aan mij, dan moet ik de deur uit en zit ik even later toch in die kerk. Ik moet wel lachen en alles, maar ik zing wel mee, hoor. Even mijn frustratie kwijt, weet je. Ik voel me hier rustiger dan als ik thuis zit. Dan ga ik me zitten opnaaien. Als ik hier ben geweest, voel ik me lekker."

Enigszins bitter

Groningen mag dan 'net een dorp' heten, de problemen zijn er niet minder grootsteeds om. Het is de enige grote plaats in de wijde omtrek; dak- en thuislozen trekken hier

allemaal naartoe. De Open Hof is vrijwel dagelijks twee dagdelen open, 's ochtends en 's avonds. Per dag komen er zo'n honderd bezoekers. Jaarlijks zijn dat er 22.000; een ruime verdubbeling in tien jaar. Toch heeft dat succes ook een keerzijde, want ondanks het groeiend aantal bezoekers slinken de financiële middelen. De grootste sponsors, de kerken, hebben hun eigen problemen met dalende ledentallen. Geldzorgen voeren momenteel dan ook de boventoon bij de Open Hof. Met een tekort van 30.000 tot 40.000 euro is het moeilijk de eindjes aan elkaar te knopen en de toekomst onzeker. Naarstig is men op zoek naar nieuwe sponsors. "Wat er ook gebeurt, het pastoraat en de vieringen moeten overeind blijven, daar is iedereen het over eens", zegt Ter Beek. Het gebouw, met drie verdiepingen en vele ruimtes (behalve de woonkamer en kapel ook een keuken, twee kamers voor kledingopslag en een vergaderruimte), is duur. "Een andere locatie zoeken is misschien onvermijdelijk."

Die overlevingsperikelen stemmen Ter Beek enigszins bitter. Vooral de kerken bekijkt hij kritisch. "Ik vind dat er veel te weinig aandacht is voor verslaafden. Kerken zijn bezig met hun eigen overlevingsstrijd, trekken zich terug op eigen erf en hebben steeds minder boodschap aan dit soort projecten. Dat vind ik jammer en oneigenlijk. Als kerk moet je je juist nu met dit soort project profileren: uitspreken dat ze waardevol zijn."

Jan Heslinga van de belangengroep voor dak- en thuislozen, aanwezig bij de dienst, deelt de kritiek. "Het is makkelijk om met christenen om te gaan die je iets te bieden hebben qua status of vriendschap. Maar het hoort onze opgave te zijn om ons met deze doelgroep in te laten. Ook een zwerver heeft recht op begrip, warmte, liefde, eerbied en respect. Kerken zouden overal in Nederland een soort dagopvang moeten organiseren."

Ook de reguliere hulpverlening moet het ontgelden in de blik van Ter Beek. "Die heeft geen enkele aandacht voor zingevingsvragen. We hebben mensen volstrekt gemedicaliseerd en geproblematiseerd. De hulpverlening denkt in eerste instantie aan het probleem dat moet worden opgelost. Bij mij staat de patiënt voorop, als mens die een probleem heeft. Zoals er zestien miljoen mensen zijn met zestien miljoen problemen."

Kritiek is er overigens ook andersom: de Open Hof zou de problematiek van verslaafden en daklozen in stand houden. Men zou naïef zijn. 'Verslaafden zijn zo gehaaid als wat', luidt de kritiek. Ze dansen naar het pijpen van wie lief voor ze is. "Op het moment dat ik er niet zou zijn, zijn de problemen heus niet opgelost", zo repliceert Ter Beek de critici. "Ik ben juist de beste bescherming tegen overlast."

"T het nog nooit, nog nooit zo donker west, of 't wer altied wel weer licht..." zong de bekende Groninger zanger Ede Staal. Misschien is er geen hoop op een eind aan de verslaving of het zwerversbestaan voor alle bezoekers van de Open Hof, maar licht is er in elk geval wel. Licht en warmte, brood en soep.